

KİTAP TAHLİLİ

(BOOK REVIEW)

F. Jale Gül ÇORUK

Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ermeni Dili ve Kültürü ABD

ERMENİ EDEBİYATI NUMUNELERİ - 1913

Yazar: Sarkis SRENTS

Çevirenler: Mahir Ünsal ERİŞ - Ari ŞEKERYAN

Aras Yayıncılık, İstanbul, 2012, 375 sayfa, ISBN: 978-605-5753-27-6

Sarkis Srents'in hazırladığı *Ermeni Edebiyatı Numuneleri-1913* adlı kitapta Ermeni yazarların Kasım 1912- Mart 1913 tarihleri arasında aralıklarla Servet-i Fünun dergisinde yayımlanmış öyküleri yer alıyor. Kitabın tanıtımımıza konu olan baskısı ise Aras Yayıncılık tarafından 2012 yılında yapılmıştır. Kitabın 1913 yılında yapılan ilk baskısında Abdullah Cevdet, Süleyman Nazif, Şahabettin Süleyman ve Harutyun Şahrigyan'ın beğenceleri ve öykü yazarlarının biyografileri de vardır. 2012 baskısının Önsöz'ünde verilen bilgiye göre, 1913 baskısı Beyazıt Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Eseri çağdaş Türkçeye aktaranlar Mahir Ünsal Eriş ve Ari Şekeryan'dır. Bu yeni baskıda, araştırmacılara kolaylık sağlayacak bir düzenlemeyle her hikâyenin, sayfa sayfa önce 1913 yılında kullanılan Osmanlı alfabesiyle yazılmış olan özgün metnin transliterasyonu, karşı sayfada ise yaşayan Türkçeye aktarılmış şekli yerleştirilmiştir.

2012 baskısının arka kapak yazısında, : “...*Ne var ki, 99 yıl sonra bugün, çift dilli olarak okuyucuyla buluşan Numuneler, 'var olan'ın, 'yaşamakta olan'ın capcanlı bir yansıması yerine 'yok olan'ın, 'artık yaşamıyor olan'ın silik bir yansıması olarak çıkar karşımıza...*” ifadeleri yer alıyor. Bu tümce eserin son baskısının çift dilli olarak okuyucuya sunulduğuna vurgu yapıyor. Bu tartışmaya açık bir düşünce: çünkü, kitabın 2012 baskısına yerleştirilen hikayelerin özgün metinlerine ait olan transliterasyon 1913 yılında kullanılan Türkçe metinlerdir. Dolayısıyla bu baskıda anons edilen çeviri Türkçeden Türkçeye yapılmıştır(!) Bu durumun “çift dilli”lik olarak adlandırılması gözden kaçan bir hata olmuştur kanısındayız. Çünkü Osmanlıca daha doğrusu Osmanlı Türkçesi, Türkçeden ayrı bir dil değildir, aksine Batı Türkçesi sahasında gelişim gösteren Türkiye Türkçesi'nin 15. yüzyılın ortalarından 20. yüzyıla kadar süregelen tarihsel gelişim basamaklarından biridir. Dolayısıyla, bugünkü baskıda çift dillilikten bahsedilmesi mümkün değildir.

Ayrıca, özgün metin üzerinde yapılan aktarım için transkripsiyon mu yoksa transliterasyon mu kullanıldığı sorusu da tartışmaya açıktır. Zira, transliterasyon yapmak için Osmanlı Türkçesi alfabesindeki 31 sembolün günümüz Türkçesindeki 29 sembolle yer değiştirebilmesi olanaksızdır. Geleneksel olarak, bu tür çalışmalarda transkripsiyon alfabesi kullanılır. Bu nedenle söz konusu eser için de bilimsel çevrelerde uygulanan transkripsiyon alfabesinin kullanılmış olması zorunludur. Nitekim anılan yöntemin incelediğimiz kitapta uygulanmaması bazı sorunların ortaya çıkmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Aşağıdaki tablo, kitaptaki öykülerden sadece birinin bir-iki paragraflık bir bölümünde tespit ettiğimiz hataların oluşturulduğu dikkate alınır, söz konusu hataların niteliği konusunda bir fikir verecektir kanısındayız:

1913 yılı Türkçesi olduğu söylenen ve yazılan hali	1913 yılı Türkçesinin orijinal metinden okunması ve transkripsiyon alfabesi ile yazılması hali
Zapuğon	Zapuğon
şaşırıyor musunuz?	şaşırıyor musunuz?
Tabii	Ṭabii
Patrikhanenin	Patrıkhānenin
Divan-ı Kebir	Divān-ı Kebir
akd edilmemişti	‘aḳd idilmemişti
takdis	taḳdis
ilan etmemişlerdi.	İ’lān itmemişler idi.
adeta	‘ādetā
vaadini	va’dini
ağacın	ağacın
yıldızları şahit tutarak	yıldızlar şahitleri olarak
teati etmişlerdi	te’āti itmmişler idi.
mutantan	mutāntan
muhteşem	muhteşem
resm-i nişanı	resm-i nişānı
olmuştu	olmuşdi.
zayıf çehreli	zāif çehreli
saçları	saçları
haric-ül mutad	hāricü’l-mu’tād
Kayzerin	Ḳayşerin
gaybubet	ğaybūbet
iştiyak	iştivāk
hayat-ı va’kâyi cüyanesine	hayāt-ı vekāyi’-i cüyānesine
bila-perva	bilā-pervā
gayr-ı müterakkıb	ğayr-ı müterakkıḳ
zanû-be-zemîn	zānû-be-zemîn

Öte yandan kitapta yer alan sekiz yazarın on dört öyküsünü incelediğimizde Şekeryan'ın Şahrigyan'a gönderme yaparak öykü temalarının Ermeni iddialarını desteklediği yönündeki savı da temelsiz kalmaktadır çünkü incelediğimiz öykülerin hiçbirisi aşağıdaki düşünceleri besleyecek veriler sunmuyor: “Ölüm, dışlanmışlık, gelecek kaygısı, ümitsiz aşklar, idam, geçim derdi... Sarkis Srents'in seçtiği öykülerin geneline hakim olan bu olumsuz havanın sırrı belki de Harutyun Şahrigyan'ın beğencesindeki şu satırlarda gizli: ‘Seçiminize mazhar olan edebiyatçılarımız ve onların en kıymetli eserlerinin 1895’e ve o tarihten sonraya, yani Ermenilerin katliamının hazırlanıp uygulandığı yıllara ve daha sonraki zamanlara rastlıyor oluşu en fazla dikkat çeken noktadır.’” (Srents, 2012:16) Bu yorum sadece Şahrigyan'ın beğencesinde yer almaktadır, diğer beğence yazarları bu türden bir yorum yapmamaktadır. Bu da Şahrigyan'ın sanat metinlerini siyasi amaçları için şikâyet mektubu gibi kullandığı izlenimini doğurmaktadır. Ayrıca beğenceler kısmında sadece Şahrigyan'ın makalesinin özgün metni verilmemiştir. Oysa araştırmacılar için bu metin de son derece önemlidir.

Şöyle ki, incelediğimiz son baskıda yer alan öyküler, yazar adlarına göre sıralandırılmıştır, buna göre kitapta yer alan sekiz yazar ve on dört öykünün adları ve içerikleri şu şekildedir:

Krikor Zohrab

Postal: 28 Kasım 1912 tarihli hikâyede, İstanbul'da bir Ermeni ailenin yanında hizmetçi olarak işe başlayan Dikranuhi'nin başından geçenlerin anlatılmaktadır.

Fesleğen: 16 Ocak 1913 tarihli hikâyede, platonik bir aşka dair kurulan hayallere pencere önündeki fesleğenin eşlik edişi anlatılmaktadır.

Zapuğon: 4 Nisan 1913 tarihli hikâyede, Zapuğon adlı hırsızın sonu hüsrarla biten aşkı anlatılmaktadır.

Rupen Zartaryan

Yedi Ozanlar: 21 Kasım 1912 tarihli hikâyede, bir usta ve altı öğrenciden oluşan, yedisi de kör olan âşıkların aşk, kuvvet, güzellik, şarap, nağme, hayat üzerine terennümleri anlatılmaktadır.

Gölün Perisi: 6 Şubat 1913 tarihli hikâyeye, bir göl perisi üzerine kurgulanmıştır.

Çoban Köpeği: 2 Ocak 1913 tarihli hikâyede, onurlu bir çoban köpeğinin mücadelesi anlatılmaktadır.

Avedik İsayagyan

Buddha: 5 Aralık 1912 tarihli hikâye, Buda felsefesi üzerine kurgulanmıştır.

Avedis Aharonyan

Münzevi: 19 Aralık 1912 tarihli hikâyede, yalnız ve bıkkın bir kişinin Paris sokaklarında yaşadıkları anlatılmaktadır.

Zindanda: 23 Ocak 1913 tarihli hikâyede, “Hapishane Müdürü ve Yoldaş” başlıkları altında bölümlenen anlatı bir hapishane yaşanan olaylar üzerine kurgulanmıştır.

Zabel Yesayan

Âşık: 26 Aralık 1912 tarihli hikâye, âşık olma halinin bir anlatısıdır.

Dikran Gamsaragan

Haro: 9 Ocak 1913 tarihli hikâye, İstanbul’a hamal veya kendi tabiriyle rençper olmak için gelen Haro’nun kimsenin çeviremediği bir tulumba çarkını çevirmesi üzerine kurgulanmıştır.

Zabel Asadur

Boa: 20 Şubat 1913 tarihli metin, köyden yeni gelmiş bir hizmetçi kız olan Makrig’in Beyoğlu sokaklarında kızına doktor bulmak için koştururken bir giyim mağazasında kendi isteklerine yenik düşerek doktoru çağırmasından dolayı kızını kaybetmesinin anlatıldığı bir hikâyedir.

Serena: 6 Mart 1913 tarihli hikâyede, babasının vefatıyla Bursa’dan İstanbul’a göç eden bir ailenin sadece ikametgâhlarını değil hayat tarzlarını da değiştirmişleri anlatılmaktadır.

Hrand Asadur

Balo: 27 Mart 1913 tarihli hikâyede, Satenik ve Diran arasındaki aşkın mekân değişikliklerine yenik düşüşünün ardından (özellikle Diran'ın aşkının) maskeli bir baloda yeniden alevlenmesi anlatılmıştır.

Topluca baktığımız zaman, bu eserlerde dönemin özellikleri, yaşanan toplumsal değişimin izleri, kadınların toplum hayatındaki yeri ve genel olarak da –tüm zamanlar için geçerli olan- bireysel ruh hallerinin yansımaları anlatılmıştır. Dolayısıyla, son baskıda Şahrigyan'a ait olduğu söylenen beğencede dile getirilen iddialar temelsizdir.

Öykülere dışarıdan yapılan bu olumsuz müdahalelere rağmen seçkide yer alan eserler dönemin edebiyat değerleri ve zevklerini göstermesi ve sosyal yaşamı yansıtması açısından araştırmacılar için değerli materyaller sunmaktadır.

